Skyttevärnet har en fortsatt viktig roll i det moderna kriget

av Joel Sundstrand

Résumé

Trench warfare, a method prominent in both World Wars, remains a critical method of warfare today. The Ukraine conflict exemplifies this, with initial Russian efforts to quickly capture Kyiv failing, leading to prolonged trench warfare and continues as of this day. Despite technological advancements, trenches offer essential protection against enemy fire, as highlighted by historical and ongoing conflicts. In Sweden, the armed forces lack personal entrenching tools, hindering soldiers' training in digging trenches, vital for survival. The article argues for the importance of trench-digging training, suggesting it should be ingrained in soldiers' instincts and tools in their personal equipment. Physical demands and time constraints are challenges, yet the practice significantly enhances survival and combat effectiveness, evidenced by the Ukraine war. A call for updated military manuals, sufficient tools for the individual soldier, and dedicated training time is made, emphasizing the timeless wisdom: "dig or die".

ATT STRIDA FRÅN och i skyttevärn eller befästningar är inte ett nytt fenomen i krig. Det var inte minst en central metod i både första och andra världskriget, där det första blev känt som ett utdraget skyttegravskrig på bred front. När kriget i Ukraina startade i februari 2022 hade den ryska ledningen som mål att störta regeringen i Kiev efter ett fåtal dagar av militär insats.[1] Ambitionen misslyckades, och ersattes i stället av vad som kan liknas vid ett utnötningskrig mellan Ryssland och Ukraina – värngrävning, befästningar och förberedda värnsystem blev alltmer centralt. I den svenska försvarsmakten ingår inte fältspaden i soldaternas personliga utrustning, vilket sannolikt ökar tröskeln för chefer att öva sin trupp i att gräva värn och för soldaterna att under övningar åtminstone gräva ner sig för egen överlevnad. Syftet med artikeln är att synliggöra vikten av utbildning, övning, materiel och tidsuttag kopplat till att gräva värn och truppbefästningar – eftersom det gör oss farligare för fienden och ökar möjligheten att själva överleva.

Historien har varit enig i betydelsen av värnsystem. Första och andra världskriget visade vikten av att kunna gräva ner sig för eget skydd, inte minst när det kom till finkalibrig eldgivning. Striderna i Ukraina idag visar även de hur viktigt och centralt värnsystem är. Trots det stora tidssuttaget och samordningsbehovet med olika funktioner har det visat sig vara inte bara avgörande för enskild överlevnad, utan avgörande för framgångar och uthålligheten i försvarslinjerna.[2] En bred förmåga för att skapa större befästningar och värnsystem som kan hejda en angripande fiende börjar vid enskild soldats förmåga att själv överleva och gräva ner sig.

Bland annat kommenterade den brittiska generalen Sir Richard Barrons krigföringen

i Ukraina och konstaterade att ett hål i marken är precis lika avgörande för framgång eller nederlag, liv eller död, som det har varit i flera hundra år. Generalen konstaterade också att värngrävning generellt är vad soldater avskyr allra mest i fredstid, medan det när kulorna viner i stället blir väldigt angeläget och instinktivt.[3]

Förutsättningarna för chefer i Försvarsmakten att öva sin trupp i att gräva värn kan ses som något utmanande. Den generella bilden av värngrävning under övningsserier är att det inte övas på bred front, trots de lärdomar som kontinuerligt dras från kriget i Ukraina. Idag ingår fältspade KLAS inte i soldaters personliga utrustning, utan tillhör i stället materielkategorin fältarbetsmateriel – samtidigt som det rått en brist på fältspadar. Det ökar sannolikt tröskeln för att faktiskt öva på vad som i krig visat sig vara livsviktigt.

På de flesta förband finns i stället gruppmateriel, där en eller två spadar ingår. Det resulterar i icke önskvärda utmaningar. Att gräva ner en större enhet med ett litet antal spadar kan bli extremt tidskrävande. Läser man i *Fältarbetsreglemente för försvarsmakten, Truppbefästningar* från 1981, går det att utläsa att arbetstiden för två soldater att gräva ett skyttevärn är 30 timmar.[4] Om de två gruppspadarna ska vandra runt i gruppen är det enkelt att utläsa att tidsuttaget blir fyra gånger så stort för en grupp.

Chefer i Försvarsmakten nyttjar handböcker och reglementen att luta sig emot i samband med övningsverksamhet och beslutsfattande. Trots att flera handböcker berör värngrävning i förbifarten kom det senaste genomarbetade reglementet för större befästningar, truppvärn och motståndsnästen 1981, och är inte helt lätt att komma över. Med hänsyn till de liknande lärdomar som kan dras från första och andra världskriget som det nuvarande kriget i Ukraina är det inte säkert att innehållet behöver uppdateras, utan snarare anpassas till den utrustning, materiel och förutsättningar vi har idag.

Att som chef öva sin trupp i att gräva värn ger flera fördelar. En chef får öva i beslutsfattande och taktiserande kring befästningar, vilket sannolikt leder till att förbandets förmåga i stort kommer att höjas. Att kontinuerligt öva på att gräva värn kan i bästa fall leda till att det blir ett ryggmärgsbeteende hos soldaterna, och vid tagandet av nya områden kan det bli instinktivt att i alla fall gräva ner sig för frontalt skydd. Det finns också en aspekt av fysisk förmåga. Värngrävning är en fysiskt krävande aktivitet, och att militär enhet övar på det kommer att öka förbandets fysiska förmåga, vilket har flera positiva synergieffekter. Sammanfattningsvis kan det bli ett inövat beteende där vi tillsammans övar på att bli farligare för fienden och överleva kriget.

Ett av de tydligaste motargumenten ligger sannolikt i tidsuttaget. Kriget är större än bara strid från stridsställning och befästningar med avsutten trupp, vilket innebär att mycket behöver övas. För pansarskytteförbanden är det kanske ett motanfall på djupet som behöver förberedas tillsammans med stridsvagnskompaniet. Korta övningsserier innebär att en mängd saker behöver övas och den generella bilden blir att värngrävning med dess tidsuttag i regel utgår. Argumentet går däremot att ställa i relation till det General Richard Barrons konstaterade kring Ukraina – *dig or die*.[5] Kriget i Ukraina är ytterligare ett krig präglat av indirekt bekämpning från båda sidor, och de 30 timmar som beskrivs i *Fältarbetsreglemente för försvarsmakten, Truppbefästningar*[6] för ett skyttevärn med splitterskydd från artilleri, blir avgörande för överlevnad.

I regel övar vi i Sverige för att möta samma motståndare som ukrainarna gör idag, och sannolikt är alltså när kriget kommer

till oss att motståndaren nyttjar indirekt eld på ett liknande sätt. Alltså är det av största vikt att vi trots det stora tidsuttaget fortsätter implementera, jobba och öva på att gräva värn – för om vi inte överlever första stridskontakten kan vi inte heller storma linjen klockan Kalle. Det är alltså en relevant investering av tid oavsett storlek på förbandet eller enheten, och en metod som behöver övas in och implementeras på respektive soldat tills det blir ett ryggmärgsbeteende både organisatoriskt och på individnivå. General Richard Barrons ord tåls att upprepas igen – *dig or die*.[7]

Att börja öva värngrävning mer på förbanden kommer givetvis med sina utmaningar, och en del förändringar som behöver implementeras på förbanden. Det är inte realistiskt att förvänta sig att värngrävning blir en del av alla övningsserier och på alla förband. Däremot borde ett större fokus implementeras på organisatorisk nivå, där vi så fort tid medges gräver ner oss i alla fall tillräckligt för att ha frontalt skydd, och att det oftare avsätts tid för att gräva ner sig med splitterskydd från artilleri – så pass viktigt är det. För att kunna implementera det behöver handböcker, reglementen och utbildningsmetoder uppdateras.

Trots den höga relevansen i *Fältarbetsreglemente för försvarsmakten, Truppbefästningar* från 1981 behöver den anpassas till rådande materiel, utbildningsståndpunkt och organisationens möjligheter. För att komma över tröskeln att öva det här oftare är det centralt att fältspaden KLAS blir en del av varje soldats personliga utrustning, på bred front i hela Försvarsmakten snarare än någon annan materialkategori. Om det är brist på fältspadar bör det köpas in omgående.

Chefer på högre nivåer måste ta lärdomarna från Ukraina på allvar och avsätta tid för att öva på att gräva värn, ansvara för att materielen finns och kanske det mest centrala – ställa krav på underställda chefer för att tillse att metoden övas. Första världskriget, andra världskriget och det pågående kriget i Ukraina visar på vikten av värn – och svenska prioriteringar måste ta hänsyn till de lärdomarna som dras kring värn. Avslutningsvis går det att sammanfatta artikelns argument med att upprepa General Richard Barrons citat som helt talar för sig själv – *dig or die*.

Författaren är fänrik med placering vid basenheten tillhörande Blekinge flygflottilj, F17.

Noter

1. Kofman, Michael och Evans, Ryan: ”Interpreting the First Few Days of the Russo-Ukrainian War”, *War on the Rocks*, Podcast 2022-02-28, *https://warontherocks.com/2022/02/interpreting-the-first-few-days-of-the-russo-ukrainian-war/*, (2024-06-11).
2. Tuzov, Bohdan och Brown, Steve: ”ANALYSIS: Digging Trenches – Ukrainian Military Engineers and the Art of Preparing Field Defenses”, *Kyiv Post*, 2024-06-01, *https://www.kyivpost.com/analysis/33579*, (2024-06-11).
3. Barrons, Richard: ”Dig or Die: Trench Warfare in the 21st Century”, *Universal Defence & Security Solutions*, 2023-02-06, *https://www.universal-defence.com/blog/dig-or-die-trench-warfare-in-the-21st-century*, (2024-06-11).
4. *Fältarbetsreglemente för försvarsmakten, Truppbefästningar*, Försvarsmakten, Stockholm 1981, s 7:4.
5. Op cit, Barrons, Richard, se not 3.
6. Op cit, *Fältarbetsreglemente för försvarsmakten, Truppbefästningar*, se not 4, s 7:4.
7. Op cit, Barrons, Richard, se not 3.